

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора психологічних наук,
професора, професора кафедри психології
та соціології Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля (м. Київ) МОН України
Завацького Вадима Юрійовича
на дисертаційне дослідження Лукашук Світлани Юріївни
на тему «Інтернет-залежність студентів-медиків у середовищі надмірної
віртуалізації інформаційного простору»,
представлене на здобуття наукового ступеня
доктора філософії (PhD) у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 053 Психологія**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. У контексті глибоких і глобальних цивілізаційних зрушень, цифрової експансії та антропологічних викликів, характерних для третього тисячоліття, проблема Інтернет-залежності набула характеру не лише психосоціальної, а й культурно-онтологічної. Звичайно, що цей феномен репрезентує собою не просто девіантну поведінкову форму, а й складний багатовимірний процес трансформації особистості у віртуалізованому інформаційному просторі. Особливо гостро це питання постає в середовищі молоді, зокрема студентів медичних закладів, які перебувають під подвійним тиском: професійного когнітивного навантаження та інтенсивного цифрового занурення.

Крізь призму окресленої проблематики дисертаційна робота Лукашук С.Ю. розглядається нами як своєчасне, глибоко обґрунтоване, методологічно виважене дослідження, що комплексно розкриває психологічні основи та наслідки Інтернет-адикції серед студентів-медиків. Дослідниця не лише вдало ідентифікує феномен у його різновекторності, але й демонструє інноваційний підхід до його емпіричного вивчення, що дозволяє говорити про наукову новизну й прикладну значущість одержаних результатів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. У дисертаційному дослідженні коректно визначено науковий апарат дослідження, структурні компоненти (мету, завдання, об'єкт, предмет, основні дефініції), що забезпечило логічність та послідовність наукових пошуків авторки на всіх етапах роботи. Розділи дисертації є чітко структурованими, у них ґрунтовно й виважено подані результати теоретичного аналізу та емпіричного дослідження, згідно із визначеними метою та завданнями.

У першому розділі дисертації представлено змістовний теоретико-аналітичний зріз сучасного стану проблематики Інтернет-залежності. Авторка провела ретельну систематизацію наукових джерел як вітчизняного, так і зарубіжного походження, сформувавши концептуально насичене підґрунтя для подальшого емпіричного аналізу. Увага приділена типологізації Інтернет-адикцій, специфіці їхнього впливу на психоемоційний, когнітивний та соціальний рівні функціонування особистості, а також виокремлено концепт віртуалізації самосвідомості.

Варто відзначити методологічну дисциплінованість і логічну послідовність, з якою узгоджено понятійно-категоріальний апарат, що дозволяє уникнути семантичної плутанини термінів і посилює цілісність наукової побудови апарату дисертації. Особливу увагу заслуговує обґрунтування дисертанткою трансформацій самосвідомості під впливом надмірної віртуалізації освітнього середовища.

Другий розділ засвідчує глибоку емпіричну зануреність авторки у досліджувану проблематику. Структура емпіричного блоку демонструє чітку логіку наукового конструювання та чітке авторське бачення дослідницьких студій. Досить інноваційним і науково сміливим кроком Лукашук С.Ю. є розробка та апробація авторського психодіагностичного інструментарію опитувальника «Визначення рівня віртуалізації освітнього середовища». Цей інструмент дозволяє диференційовано вимірювати глибину залучення особистості до цифрових освітніх практик.

Застосування складних статистичних методів, зокрема факторного, кореляційного аналізу забезпечило високу аналітичну проникність дослідження, виявивши причинно-наслідкові зв'язки між психологічними характеристиками студентів-медиків і рівнем Інтернет-залежності. Валідність та надійність результатів не викликає сумнівів, а саме дослідження має потенціал до подальшого масштабування.

У третьому розділі дисертантка пропонує цілісну систему психопрофілактики й психологічного супроводу студентів, спрямовану на подолання адиктивної поведінки в умовах цифрової перенасиченості. Зауважимо, що програма продемонструвала досить високу ефективність: зафіксовано зниження рівня ідентифікації студентів з Інтернет-субкультурами, підвищення здатності до критичного розмежування між віртуальним і реальним, активізацію рефлексивних механізмів, що особливо важливо для майбутніх медичних фахівців. Це переконливо засвідчує практичну релевантність і прикладну потенційність авторського доробку.

Висновки, які робить авторка, доволі чітко сформульовані та переконливі. Вони синтезують усі основні результати дослідження, засвідчують виконання поставлених завдань та досягнення мети дисертаційної роботи.

У цілому дисертація Лукашук С.Ю. виконана на належному науковому рівні, що підтверджує володіння здобувачкою теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку. Дисертація вирізняється не лише глибоким емпіричним наповненням, а й активною науковою апробацією результатів на науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня, в достатній кількості публікацій, а також завдяки впровадженню в практику низки освітніх закладів медичного профілю.

Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів. Обґрунтовані здобувачкою результати наукового пошуку забезпечують новизну і вірогідність отриманих даних та загальних висновків дисертації і загалом не викликають сумніву. Дисертанткою вперше здійснено цілісне

вивчення психологічних особливостей Інтернет залежної поведінки студентів-медиків в умовах посиленої віртуалізації освітньо-інформаційного простору, суть яких полягає в тому, що надмірна віртуалізація може призводити до виникнення й посилення Інтернет-адикції та негативно впливати на їхню особистісну соціо- і психогенезу.

На схвальну оцінку заслуговує розробка, апробація й впровадження дисертанткою психолого-педагогічної профілактично-корекційної програми, спрямованої на зниження Інтернет-адикції в студентів медиків, яка включає розвиток у них об'єктивного, виваженого і критичного ставлення до користування віртуально-інформаційним простором, навичок саморегуляції та реальної комунікації, а також підвищення рівня цифрової компетентності, набуття і вдосконалення ефективних стратегій регулювання часом.

Крім того, авторкою уточнено специфіку особистісних проявів студентів-медиків у середовищі надмірної віртуалізації інформаційного простору, що репрезентують їхню Інтернет адиктивну поведінку, зокрема ознаки ототожнення з онлайн-середовищем, нецілеспрямована поведінка в Інтернеті й використання віртуальної мережі для сенсорної стимуляції, а також констатовано базові чинники ризику та їхній негативний вплив на когнітивну, емоційну й поведінкову сфери, а також поглиблено наукові уявлення про психолого-педагогічні тенденції сучасного освітнього простору, які відбуваються внаслідок посилення віртуалізації та застосування інформаційних технологій та які, крім позитивних змін справляють і негативний вплив, зокрема зумовлюють появу Інтернет-залежності в суб'єктів освітньої взаємодії.

Теоретичне значення отриманих Лукашук С.Ю. результатів дослідження є значущим і полягає у виокремленні змістово-функціонального наповнення та обґрунтуванні негативного впливу Інтернет залежності на студентів-медиків в умовах надмірної віртуалізації інформаційного простору; встановленні специфіки впливу Інтернет залежності на психо- і соціогенезу особистості у віковому вимірі; розробці засадничих положень апробованої та

запровадженій програми подолання Інтернет-залежності серед студентської молоді в умовах надмірної віртуалізації інформаційного простору.

Практичне значення результатів дослідження. Одержані Лукашук С.Ю. результати дослідження мають вагоме практичне значення. У прикладному контексті особливо слід відзначити розробку авторкою профілактично-корекційної програми подолання Інтернет-залежності серед студентської молоді в умовах надмірної віртуалізації інформаційного простору. Запровадження базових концептів Інтернет-адикції в середовищі навчання освітніх закладів медичного спрямування дасть змогу для аналітичної обробки даних та розробки ефективних профілактичних систем психолого педагогічного супроводу студентів-медиків під час навчального процесу та їхньої позаакадемічної діяльності. Ключові теоретико-емпіричні положення та зроблені авторкою психологічні висновки можуть бути застосовані у процесі фахової підготовки психологів, педагогів та інших фахівців, які працюють із студентами-медиками. Імпонує, що програму використовують і медичні коледжі, й інститути, й університети. Це певним чином засвідчує як наукову зрілість авторки, так і актуальність запропонованих превентивно-психокорекційних рішень.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Кількість та обсяг опублікованих Лукашук С.Ю. праць переконує в належній апробації основних положень проведеного дослідження. Основний зміст роботи висвітлено у 15 публікаціях авторки, з яких 6 статей – у наукових фахових виданнях із психології, включених до переліку, затвердженого МОН України, 9 публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та інших виданнях апробаційного характеру. Аналіз змісту зазначених публікацій свідчить про достатню повноту викладу в них основних положень дисертації.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз змісту дисертації свідчить про відсутність порушень академічної доброчесності при викладенні результатів дисертаційного дослідження: усі положення

дисертації, які використовує здобувачка для підтвердження авторської позиції, містять посилання на відповідні джерела.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.
Загалом позитивно оцінюючи наукове та практичне значення здобутих авторкою результатів дослідження, вважаємо, що дисертаційне дослідження відкриває простір для дискусії та подальших наукових пошуків.

1. Дисертанткою здійснено досить різновекторний і детальний аналіз різних концептуальних підходів до вирішення окресленої проблематики, однак, на наш погляд, варто було чіткіше «вписати» її як один із варіантів і конструктів у системно-інтегративний підхід до вивчення проблеми професійної компетентності майбутніх фахівців медичної галузі.

2. Відзначаючи доцільність та інноваційність авторського опитувальника «Визначення рівня віртуалізації освітнього середовища» в архітектоніці діагностичного апарату дисертації, нами не знайдено інформації щодо його апробації та валідизації.

3. Схвальним є те, що в перспективах дослідження авторка заявила про наміри провести крос-культурне дослідження. Однак, на нашу думку, вартувало б уже зараз провести поглиблений порівняльний аналіз специфіки Інтернет-залежності у студентів-медиків за такими диференціалами як «Схід України-Захід України», «столиця-провінція», «університет-коледж» тощо, зокрема з метою отримання більш цілісного уявлення про досліджуваний феномен.

4. На наш погляд, у підрозділі «2.1 Обґрунтування емпіричної моделі дослідження Інтернет-залежності студентів-медиків у середовищі надмірної віртуалізації інформаційного простору» надто детально подано сутнісно-функціональне призначення окремих методик, наприклад добре відомої фахівцям методики «Діагностики міжособистісних відносин» Т. Лірі та ін.

Проте, зроблені нами зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, якій притаманні наукова новизна, теоретичне й

практичне значення, а також інноваційність у розкритті базової проблематики Інтернет-адиктивної поведінки студентства.

Загальний висновок. Актуальність теми, самостійність та завершеність здійсненого дослідження, наукова новизна та практична значущість отриманих результатів дає підстави зробити такий загальний висновок: дисертаційна робота Лукашук Світлани Юріївни «Інтернет-залежність студентів-медиків у середовищі надмірної віртуалізації інформаційного простору» відповідає галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, які висуваються до наукових досліджень такого типу, а її авторка Лукашук Світлана Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 Психологія у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,

професор кафедри психології та соціології

Східноукраїнського національного університету

імені Володимира Даля МОН України

В.Ю. Завацький

Підпис В.Ю. Завацького

засвідчую

/ Начальник відділу кадрів

О.В. Куртова